

Mánáidkonvenšuvdna

Barnkonventionen på nordsamiska – för barn och ungdomar

ON konvenšuvdna mánáid vuoigatvuođaid birra, dahje mánáidkonvenšuvdna nugo maid gohčoduvo, dohkkehuvvui 1989. Mánáidkonvenšuvnnas lohká makkár vuoigatvuođat mánáin leat ja dat gusket sidjiide geat leat nuoratgo 18 jagi ja orrut dahje leat riikkas. Mánáidkonvenšuvnnas gohčoduvvojit mánát ja nuorat mánnán.

Ruoŧa ferte duođalaččat bargat vai mánáidkonvenšuvnna sánit šaddet duohtan. Ovdamearkka dihte fertejit Ruoŧa lágat ja njuolggadusat soabahuvvot konvenšuvnna rivttiide. Ruoŧa ferte fuolahit ahte mánáid rievttit váldojuvvojit duohtan juohke sajis servodagas ja juohke beaivvi. Ráđđehus ferte dieđihit mánáide ja rávesolbmuide makkár rievttit mánáin leat.

Rievttit leat čállon sierra osiide mat gohčoduvvojit artihkalin. Leat 54 artihkkala mánáidkonvenšuvnnas ja 41 dain lea rivttiid birra. Loahppa artihkkaliin lohká go riikkat galget bargat mánáidkonvenšuvnnain.

Artihkkalat 2, 3, 6 ja 12 daddjojit konvenšuvnna váldoprinsihppan. Dat leat veahkkin ipmirdit iežá osiid. Visot mánáidkonvenšuvnna artihkkaliin lea čanus nuppis nubbái.

MÁNÁIDKONVENŠUVDNA

1. Mánáidkonvenšuvdna guoská dutnje gii leat nuoratgo 18 jagi. Mánáidkonvenšuvnnas leat sihke mánát ja nuorat mánnán.

2. Mánáidkonvenšuvdna addá dutnje ja iežá mánáide seamma rivttiid ja seamma árvvu. Ii oktage oaččo du vealahit. Dat mearkkaša ii oktage oaččo du heittobut fuolahit go iežáid. It oaččo vealahuvvot dahje ránggáštuvvot juoidáid dihte maid du vánhemat dahket dahje juonin manin leat.

3. Go rávvásat mearridit áššiin mat gusket mánáide de galget jurddašit “máná buoremus”. Sii fertejit ipmirdit du buori ja got mearrádus boahtá váikkuhit dutnje. Galggat oažžut suoji ja divššu maid dárbbasat. Seamma dehálaš lea rávvásiidda jurddašit “máná buoremus” go mearrádus guoská mánggaid mánáide.

4. Visot riikat galget bargat gait maid sáhttet vai mánáidkonvenšuvnna rievttit čađahuvvojit. Dat mearkkaša sii fertejit álu geahččalit čuovvut mánáidkonvenšuvnna čállosa.

5. Váhnemiin lea dus ovddasvástádus. Soai galgaba ráđđet du ja leat láidesteaddjin go dagat juoidáid maid mánáidkonvenšuvdna lobida.

6. Dus lea riekti eallit ja ovdánit. Du riika galgá leat dasa veahkin juohke láhkai.

7. Dus lea riekti nammii ja leat riikalahttun soames riikkas. Dus lea maid riekti nu guhkás go mátolaš beassat diehtit geat du váhnemat leat ja ahte sis lea fuolla dus.

8. Dus lea riekti iežat iešdovdui. Iešdovdu lea leat riikalahttun, iežas namma ja sohka gullelašvuhta. Jos leat iešdovddut massán, de galggat oažžut veahki dan fas oažžut.

9. Ii oktage oaččo du sirret iežat vánhemiin, earret dallego lea dárbu iežat buoremusa dihte. Sáhtta leat dárbbaslaš jos du váhnemat eai fuolat du bures. Dus lea riekti deaivvadit goappeš vánhemiin jos dat ii leat dutnje bahá.

10. Jos du váhnemat háledeaba fas bárragoddin manjil earráneami de galgabehtet sáhttit ohat veahki ja jos mátolaš oažžut dan veahki riikkas gos don orut. Jos háledehpet oaidnalit ja du váhnemat orruha iešguđet riikkas de galgabehtet oažžut veahki dan riikkas gos don orut.

11. Du ii oaččo doalvut iežá riikii jos goappeš vánhemat eai leat dan lobidan.

12. Dus lea riekti čilget oainnuidat áššiin mat dutnje gusket. Rávesolbmot galget guldalit ja váldit vuhtii du oainnuid. Go eiseváldi dahje duopmostuollu gieđahallá dahje mearrida áššiin mii dutnje guoská de dus galgá leat mátolašvuhta gulahallot.

13. Dus lea ságastanriekti. Dat mearkkaša don sáhtát ohcat, váldit vuostá ja juohkit dieđuid ja jurdagiid.

14. Dus lea riekti jurddašit ja oaivvildit maid háledat. Dus lea riekti čuovvolit mielaidat ja dorvvastit jáhkku masa ieš háledat. Du váhnemat sáhttet láidestit muhto eai mearridit du jurdagiid badjel.

15. Sáhtát searvat ja maid luohpat lahttun servviin. Oaččut maid oassálastit čoahkkimiin jos leat ráfálaččat.

16. Dus lea riekti oažžut suodjalusa iežat priváhttaeallimis. Lehkos du ruovttus dahje doppe gos orut ja leat. Ii giige oaččo ovdamearkka dihte lohkat du reivviid ja beaivegirjjiid jos it lobit. Nu lea maid iežá diliin go lea sáhka dieđuin du birra. Ii oktage oaččo du gutnehuhttit. Dus galgá leat nanu lágasuodji dakkár sisabahkkemiid vuostá.

17. Dus lea riekti oažžut diehtit mii dáhpáhuvvá du riikkas ja máilmmis, náláhkái ahte ipmirdat, ovdamearkka dihte aviissaid ja tv bokte. Dieđu maid oaččut galgá leat veahkin du ovdáneamis ja maid dearvvaš eallimii.

18. Du váhnemiin lea oktasaš ovddasvástádus du šaddadeamis ja ovdáneamis. Galggat jurddašit mii dutnje lea buoremus. Jos du váhnemat dárbbášit veahki de servodat dan galgá addit, ovdamearkka dihte divššu ja beaiveruovttu.

19. Dus lea riekti gaitlágán rumašlaš ja silolaš veagalváldimiid ja geavaheamiid vuostá.

20. Jos it sáhte leat iežat veagas šat de dus lea riekti sierra dikšui ja veahkkái. Dus lea riekti fuolaheapmái mii lea dutnje vuogas.

21. Riikkat geat dohkkehit adopšuvnna galget fuolahit dat čađahuvvo vuohkkasit ja don gii adopterejuvvot leat buori dilis. Riikkain galgá álu leat du buoremus leat guovddážis.

22. Don gii boadát báhtareaddjin, okto dahje iežáin, dus lea riekti suodjaleapmái ja veahkkái. Galggat maid oažžut veahki fas beassat leat ovttas iežat veagain.

23. Dus geas lea rumašlaš dahje silolaš váddu lea riekti buori eallimii. Seamma go iežát galggat sáhttit dovdat movtta iešluohttevašvuoda. Galggat movttalaččat sáhttit servodagas oassálastit. Dus lea riekti sierra dikšui ja liige doarjagii.

24. Galggat sáhttit leat nu dearvvaš go mátolaš. Jos skihppát dus lea riekti dikšui ja hárjehallamii vai dearvvaštuvat. Dus lea maid riekti suodjaluvvot árbevirolaš dábiide mat sáhttet leat vahágahttin.

25. Jos leat divššus dahje suodjaleamis de dus lea riekti oažžut dárkkisteamii fuolas vai du áššit meannuduvvojit njuolga.

26. Dus lea riekti sosiálalaš dorvasvuhtii. Jos lea dárbu de galgá servodat veahkehit du oažžut orohaga, biepmu ja biktasiid.

27. Dus lea riekti eallimii mii addá dutnje mátolašvuoda ovdánit rumašlaččat, silolaččat, vuoiŋgalaččat, moralalaččat ja sosiálalaččat. Válodoovddasvástáduš lea du váhnemiin, muhto jos dárbbášeaba veahki de galgaba dan oažžut.

28. Dus lea riekti oahpahussii. Galggat oažžut vázzit vuođđoskuvllas ja dat galgá leat nuvttá.

29. Skuvllas beasat ovdánit ollislaččat ja iežat válbmet eallimii friddja servodagas. Oahpat maid dohkkehit olmmošlaš friddjavuoda ja olmmošlašrivttiid, iežat váhnemiid, du iežat ja iežáid kultuvrra ja min oktasaš luonddu.

30. Dus geas lea gullevašvuoha unnitlogujovkui dahje eamiálbmogii lea riekti dan gillii, kultuvrii ja jáhkkuide maid juogát ja geavahit ovttas iežáin gullevaš joavkkus.

31. Dus lea riekti astoáigái, stoahkamii ja vuoiŋgasteapmái. Dus lea maid riekti oassálastit kultuvrralaš ja dáiddalaš doaluin.

32. Galggat suodjaluvvot barggus mii sáhttá leat bahán dutnje, mii eastada du skuvlavázzima dahje muđui du ovdáneami. It oaččo geavahuvvot ruđalaš ákkain, ovdamearkka dihte ahte soamis dine du barggus ja ieš it oaččo mávssu.

33. Lea riikkaid ovddavástádus su gádjut sierralágán gárrenmirkogeavaheamis. Riikkat galget bearrái geahččat vai it geavahuvvo gárrenmirkkuid ráhkadeamis dahje vuovdimis.

34. Dus lea suodji gaitlágán seksualálaš geavahemiid ja seksualálaš veagalváldimiid vuostá. Galggat ovdamearkka dihte suodjaluvvot geavaheamis prostitušuvnnas ja pornografiijas.

35. It oaččo vuvdot dahje dovvot riikkas eret. Du riikkas lea fuolla dan eastadit.

36. Dus lea riekti suodjái gaitlágán geavahemiid vuostá mat sáhttet du vahágahttit.

37. Du ii oaččo giige vasttit gieđahallat. It oaččo dubmejuvvot jápmimii dahje eallinagi giddagassii. Jos váldojuvvot gitta dahje biddjot giddagassii mielaidat vuostá de dat ferte leat mañemus čoavdda ja galgá leat oanehis áigái. Galggat álu bures fuolahuvvot ja dus lea riekti leat fángebáikkis gos eai leat ráves olbmot. Dus lea riekti goaktadit du veaga dallego leat giddagasas ja du ášši galgá gieđahallot fargga. Du rievttit mánáidkonvenšuvnna jelgii leat maid fámus vaikko leat šaddan giddagassii iežat miela vuostá.

38. Jos leat nuoratgo 15 jagi de galggat suodjaluvvot soađis oassálastit. Jos leat gierdan soađi de galggat oažžut dan suoji ja divššu maid dárbbášat.

39. Jos leat gierdan bahádivššu, geavaheami dahje veagalváldima de dus lea riekti oažžut veahki bures veadjit. Dát guoská maid dutnje gii leat gierdan vasttes gieđahallama, cábmima dahje soamehis ja unohas ránggášteami, dahje jos leat oassálastán soađis.

40. Jos leat sivalaš rihkkumii dahje jos doivot du rihkkosa sivalažžan de galggat dan dihte buoragit hálddašuvvot. Eiseválddit ja ásahusat maiguin dus lea oktavuohhta riekteášši jođidettiin galget leat dutnje heivehuvvon. Dus lea riekti oažžut veahki olbmos gii máhttá juridiikka. Du ášši galgá gieđahallot nu fargga go sáhttá. Ii giige oaččo bákkuhit du mitalit maid dieđát dahje duođaštit juoidáid maid it leat dahkan.

41. Jos lágat ja njuolggadusat du riikkas addet eanet ja buoret rivttiid go dat maid mánáidkonvenšuvnnas logat, de leat riikka lágat ja njuolggadusat fámus.

42. Du riikkas lea ovddasvástádus vai mánát ja rávesolbmot dihtet maid mánáidkonvenšuvdna lohká.